

## **Lijsttrekkersdebat Europese Verkiezingen, 25 mei 2009, De Balie Amsterdam**

Op 25 mei 2009 vond een lijsttrekkersdebat plaats in De Balie in Amsterdam in de aanloop naar de verkiezingen voor het Europees Parlement op 4 juni 2009. Aan dit debat namen de lijsttrekkers van de zes grootste Nederlandse politieke partijen deel. Het lijsttrekkersdebat was een coproductie van de Balie ([www.debalie.nl](http://www.debalie.nl)), BNR Newsradio ([www.bnr.nl](http://www.bnr.nl)), Maarten Bouwhuis ([www.maartenbouwhuis.nl](http://www.maartenbouwhuis.nl)), het Strategy Center van Nyenrode Business Universiteit ([www.nyenrode.nl](http://www.nyenrode.nl)) en Rob Boudewijn ([www.Europa-Instituut.nl](http://www.Europa-Instituut.nl)). De lijsttrekker gingen in debat over drie thema's: de uitbreiding van de EU, de economische staat van de Unie en naar een (geliberaliseerde) Europese energiemarkt? Mijn inleidingen op deze thema's zijn hier te lezen. Het debat is live uitgezonden op BNR Newsradio. Een compilatie van het debat is te beluisteren via:

<http://www.bnr.nl/static/jsp/play.jsp?datum=01/06/2009&tijd=17:06:00&lengt>

## **Inleidingen t.b.v. het lijsttrekkersdebat EP-verkiezingen, 25 mei 2009, De Balie, Amsterdam**

### **DEBAT 1: Uitbreiding EU**

Van 6 naar 9 naar 10 naar 12 naar 15 naar 25 en nu 27 en straks wellicht 35? We spreken hier over de uitbreiding van de EU. In ruim 10 jaar (1995-2007) verdubbelde het aantal lidstaten bijna, van 15 naar 27.

Op dit moment zijn er drie officiële kandidaat-leden van de Unie: Kroatië, Turkije en Macedonië. Met de eerste twee kandidaten zijn de toetredingsonderhandelingen gestart in 2005. Daarnaast lopen Albanië, Bosnië-Herzegovina, Montenegro en Servië/Kosovo zich warm voor het lidmaatschap: de stabilisatie en associatie overeenkomsten zijn getekend als voorportaal voor toetreding tot de EU. Bij dit Balkanrijtje voegde zich onlangs nog IJsland, dat in recessie-tijd beschutting zoekt onder de Europese paraplu. Wat kan er nog wel bij en wat niet en waarom wel dan wel niet?

Een vraag die de zes oprichters van de EEG in de jaren vijftig onbeantwoord lieten: het streven was een steeds hechtere unie en ieder land met een Europese identiteit zou kunnen toetreden. De Europese identiteit van de zes oprichters, Frankrijk, Duitsland, Italië en de Benelux stond en staat niet ter discussie, evenmin dat het geval was bij de uitbreiding naar 15

Lidstaten in 1995. Tot 1989 speelde deze vraag in het geheel niet. Europa was immers verdeeld in twee kampen, stevig gescheiden door het IJzeren Gordijn.

Na de val van de muur wilden vrijwel alle voormalige Sovjet-satallieten zo snel mogelijk toetreden tot de Unie. Als reactie, formuleerde “Europa” in 1993 voorwaarden voor lidmaatschap, de Kopenhagen Criteria. Deze criteria stellen voorwaarden op het gebied van een functionerende democratie, rechtsstaat, marktwerking en overname van het “acquis”, het pakket Europese wet- en regelgeving. Kopenhagen maakte de uitbreidingen van 2004-2007 mogelijk, alhoewel er oprechte twijfel bestond of de twee nieuwste leden van de Europese familie wel aan “Kopenhagen” voldeden.

Naast de voorwaarden ontspon zich na de laatste uitbreidingsgolf tevens een andere discussie: met de toetreding van Cyprus, ten zuiden van Turkije en voor de kust van Syrië, kwam de vraag boven: wat zijn de grenzen van Europa? Kan de EU identiek worden met het continent Europa? Een vraag die op dit moment door de Commissie ontkennend beantwoord wordt, want landen als Oekraïne en Moldavië maken deel uit van het Europees Nabuurschapsbeleid. Dit beleid uit 2004 voorziet een *ring of friends* langs de buitengrenzen van de EU (Van Noord-Afrika, via het Midden Oosten naar Oost Europa), met als uitgangspunt: wel toegang tot de interne markt, maar lidmaatschap is uitgesloten. Een boodschap die in Kiev na de Oranje-revolutie niet goed viel, vooral ook omdat Oekraïne deel uitmaakt van het Europees continent.

Hoe nu verder te gaan met het uitbreidingsproces? Hoeveel leden kent de Unie over 10 jaar? In deze discussie spelen nog twee zaken mee: hoe het uitdijende project bestuurbaar te houden? Hiervoor was het Verdrag van Lissabon, het hervormingsverdrag ontworpen. Tot slot speelt de publieke opinie een rol. Zeker na het Franse en Nederlandse Nee in 2005 is voldoende publiek draagvlak een voorwaarde voor verdere uitbreiding geworden. Volgens de *Eurobarometer*, de periodieke steekproef onder de Europese bevolking, is de meerderheid van de bevolking in de “oude 15” tegen verdere uitbreiding: Zwitserland en Noorwegen mogen er

nog bij en het omslagpunt ligt bij Kroatië. De steun voor verdere uitbreiding is in de nieuwe lidstaten daarentegen hoog. Moet het succesvolle Europese exportmodel van vrede, welvaart en democratie stop gezet worden of niet? En wat betekent dit voor de huidige kandidaten en potentiële kandidaten?

## DEBAT 2: De economische staat van de Unie

Het staat buiten kijf dat Europa als economische macht een succesverhaal is. De Unie is een *global player* met een binnenlandse markt van 500 consumenten en een recent onderzoek van het CPB (november 2008) heeft aangetoond dat de vergrote markt (uitbreiding 2004) Nederland geen windeieren heeft gebracht. De Nederlandse economie is jaarlijks 3 tot 4% extra gegroeid door de uitbreiding. De Commissie becijferde in februari van dit jaar dat de Nederlandse economie de laatste drie jaar 11 miljard extra heeft geprofiteerd van de uitbreiding. De *core-business* van de Unie is, ondanks alle politieke franje van de laatste 10 jaar, dan ook altijd nog de economische samenwerking. De vier vrijheden spreken wat dit betreft boekdelen (personen, diensten, goederen en kapitaal). “Europa” heeft het op dit terrein dan ook nooit aan ambities ontbroken: In 2000 werd door de regeringsleiders de Lissabon-strategie aangekondigd. In 2010 zou Europa de meest competitieve en innovatieve economie ter wereld moeten zijn, door meer investeringen in Research en Development, scholing en training en een verbod op staatssteun. De Lissabon-strategie bleek al snel té ambitieus te zijn en niet haalbaar. Daarnaast werden de Europese ambities achterhaald door de mondiale recessie. De Nederlandse economie kromp het eerste kwartaal met 4,5% en omringende landen kennen een krimp tot zelfs 6,5%. De reactie op de recessie kent een opmerkelijke parallel met de oliecrisis in de jaren zeventig: de reflex is nationaal, met garantstellingen voor de eigen financiële sector. De vraag is hoe nu weer uit het recessie-dal te komen? Vraagt dit om een nationale, Europese of mondiale aanpak?

Met name de arme(re) lidstaten zijn hard getroffen: hoe staat het met de Europese solidariteit in crisistijd? Zouden de rijkere lidstaten de armere moeten steunen? Het is bekend dat de Euro een dempend effect op de crisis heeft gehad. Zou de Euro daarom versneld moeten worden ingevoerd in de armere lidstaten of bijvoorbeeld IJsland?

### **DEBAT 3: naar een (geliberaliseerde) Europese energiemarkt?**

Net als in 2006, draaide Rusland begin dit jaar de gaskraan naar Europa dicht. In met name de nieuwe lidstaten werd de grote energie afhankelijkheid van Rusland gevoeld. Landen als Bulgarije, Litouwen en Slowakije zijn voor 100% afhankelijk van Russisch gas.

Ruim 90% van het Europese gas en olieconsumptie wordt geïmporteerd. Hiervan neemt Rusland 55% voor zijn rekening en dit zal in 20 jaar zelfs oplopen tot 65%. (De Russische export dekt bijna 50% van het Europese gasverbruik en ruim 30% van de oliebehoefte). Algemeen wordt het gevoel gedeeld dat de externe energie afhankelijkheid Europa kwetsbaar maakt. Cynici redeneren zelfs dat wat het Rode leger tijdens de Koude Oorlog niet lukte, nu met het energiewapen wél lukt: Europa op de knieën dwingen. Dit kan als een literaire overdrijving worden beschouwd, maar de geopolitieke realiteit toont wel aan dat Moskou via Gazprom een “verdeel-en-heers” politiek ten aanzien van Europa voert. De bilaterale overeenkomsten tussen Gazprom en de lidstaten tonen dit aan, maar bovenal het Nordstream project: de aanleg van een pijpleiding door de Oostzee die de Russische gasreserves rechtstreeks met de Duitse markt gaat verbinden. Deze nieuwe pijpleiding loopt met een grote boog om de Baltische staten en Polen heen! Feit is dat bijvoorbeeld Frankrijk en Duitsland zeer terughoudend waren ten aanzien van een eventueel NAVO-lidmaatschap van Georgië, om energieleverancier Rusland vooral maar niet te provoceren.

De vraag is nu hoe de import afhankelijkheid kleiner kan worden. De Europese politieke leiders zullen keuzes moeten maken hoe de afhankelijkheid te lijf kan worden gegaan (of juist niet?). Moet dit Europees of nationaal? Als men kiest voor de eerste optie, dan moeten er ook geen krokodillentranen worden geplengd bij de uitverkoop van “onze energiesector” (Essent, Nuon). Deze liberalisering van de energiesector zou de leveringszekerheid versterken en tevens tot meer concurrentie, met lagere prijzen voor de consument leiden. Maar bovenal zou Europa dan met één stem richting Moskou kunnen spreken.

Bij het verlagen van de import afhankelijkheid zou Europa tevens alternatieve energievormen meer moeten ondersteunen. Sommigen betogen dat kernenergie

hierbij onvermijdelijk is. Hierbij wordt een link gelegd naar het Kyoto-protocol. Ten eerste zou de CO2 reductie niet gerealiseerd kunnen worden zonder kernenergie en bovendien zou een Europees milieubeleid (vooral de doelstellingen) een Europees kernenergiebeleid noodzakelijk maken.

De centrale vraag is echter: is een Europees energiebeleid wenselijk dan wel noodzakelijk in het licht van de grote externe energie afhankelijkheid?

Amsterdam, 25 mei 2009

Rob Boudewijn